

I. В. ТАРАСЕНКО

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА «ТЕХНІКИ МИСЛЕННЯ»

В статті досліджуються інформаційні технології, інформаційні процеси в культурі, різні смисли інформації. Здійснюється філософський аналіз та порівняння функціонування інформації в технічних пристроях та функціонування інформації в культурі. Розглядається застосування елементів теорії інформації для аналізу інформаційних та комунікативних процесів в культурі. В інформаційних технологіях застосовуються коди задля покращання точності, швидкості, кількості повідомлень. Шуми вважаються помилками, тому докладаються зусилля для їх уникнення. В інформаційних процесах в культурі культурні коди використовуються задля здійснення комунікації в культурі. Врахування сенсів, значень культурних кодів в повідомленнях при комунікації в культурі дозволяє зрозуміти створення нових значень, смислоутворення в культурі. Інформація в сучасній культурі має все більш широкі вплив, розповсюдження та застосування. Інформація виділяється як визначальний фактор в концепції інформаційного суспільства, в розумінні культури як знакової системи. Інформаційні процеси призводять до змін в розумінні раціональності, мислення людини в сучасній культурі. Раціональність доповнюється практичними, культурними формами освоєння світу. Знання потребує усвідомлення та асиміляції інформації в систему культури. Традиційна організація наукового знання змінюється. Знання презентується у вигляді проєктів, що посилює практичну функціональність теорії. Поширення інформаційних технологій, зокрема комп'ютерної техніки, призводить до формування складного типу мислення, орієнтованого одночасно на багато об'єктів. Культура – є інформаційною системою, в просторі якої конститууються культурна та розумова діяльність сучасної людини.

Ключові слова: інформація, техніка, культура, код, значення, мислення.

И. В. ТАРАСЕНКО

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И «ТЕХНИКИ МЫШЛЕНИЯ»

В статье исследуются информационные технологии, информационные процессы в культуре, разные смыслы информации. Осуществляется философский анализ и сравнение функционирования информации в технических устройствах и функционирования информации в культуре. Рассматривается применение элементов теории информации для анализа информационных и коммуникативных процессов в культуре. В информационных технологиях применяются коды для улучшения точности, скорости, количества сообщений. Шумы считаются ошибками, поэтому прилагаются усилия для их устранения. В информационных процессах в культуре культурные коды используются для осуществления коммуникации в культуре. Учет смыслов, значений культурных кодов в сообщениях при коммуникации в культуре позволяет понять создание новых значений, смыслообразование в культуре. Информация в современной культуре имеет все более широкие влияние, распространение и применение. Информация выделяется как определяющий фактор в концепции информационного общества, в понимании культуры как знаковой системы. Информационные процессы приводят к изменениям в понимании рациональности, мышления человека в современной культуре. Рациональность дополняется практическими, культурными формами освоения мира. Знание требует осознания и ассимиляции информации в систему культуры. Традиционная организация научного знания изменяется. Знание представляется в виде проектов, что усиливает практическую функциональность теории. Распространение информационных технологий, в частности компьютерной техники, приводит к формированию сложного типа мышления, ориентированного одновременно на многие объекты. Культура – является информационной системой, в пространстве которой конституируются культурная и умственная деятельность современного человека.

Ключевые слова: информация, техника, культура, код, значение, мышление.

I. V. TARASENKO

INFORMATION TECHNOLOGIES AND «TECHNIQUES OF THOUGHT»

This article discusses information technologies, information processes in culture, and different meanings of information. A philosophical analysis and comparison of functioning information in technical devices and functioning information in culture is carried out. An application of elements of the information theory for the analysis of information and communication processes in culture is considered. In information technology, codes are used to improve the accuracy, speed and number of messages. Noises are considered as errors, and therefore efforts are being made to eliminate them. Cultural codes are used for communication in information processes in culture. Taking into account senses and meanings of cultural codes in messages during a communication process in culture makes it possible to understand the creation of new meanings, the formation of senses in culture. Information has an increasing influence, distribution and application in the modern culture. Information is considered as a determining factor in the concept of an information society, in understanding of culture as a sign system. Information processes lead to changes in understanding of rationality, human thought in the modern culture. Rationality is complemented by practical and cultural forms of the world exploration. Knowledge requires a perception and assimilation of information into the cultural system. The traditional organization of scientific knowledge is changing. Knowledge is presented in the form of projects that enhances a practical functionality of the theory. The spread of information technology, in particular, the computer technologies, leads to formation of a complex type of thinking, which is simultaneously focused on many objects. Culture is the information system, in the space of which the cultural and mental activity of a modern person is constituted.

Keywords: information, technique, culture, code, meaning, thought.

Вступ. Стан сучасної культури багато в чому визначається різноманітними інформаційними процесами. Наукові відкриття призвели до значних наслідків у стані інформаційних та комунікативних технологій. Вони змінюють світосприйняття, свідомість і мислення сучасної людини. В сучасній філософії здійснюється релевантність інформаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Визнання того, що інформація в сучасності є визначальним фактором існування культури підтримується багатьма дослідниками [1, 2, 3]. Це призводить, в тому числі, до усвідомлення культури як певного механізму по організації та збереженню інформації (Ю. М. Лотман) [4]. В сучасності культура розглядається як інформаційна система. Акумуляція інформації – необхідна умова існування культури. Інформаційні процеси, дія та наслідки використання

інформаційної та комунікативної техніки є ще недостатньо усвідомленими, що актуалізує потребу їх філософського аналізу.

Філософське осмислення інформації в культурі та інформаційних технологій призводить до змін в розумінні людини («людина інформаційна») [5] та аналізу використання інформаційних технологій в навчальних закладах [6]. Розглядаються трансформації раціональності, які відбуваються в культурі, здійснюється аналіз типів раціональності та їх відображення в освіті [7]. Поглиблюється філософський аналіз свідомості, діяльності людини та наукових ідей через розгляд їх знакової репрезентації. Уявлення про колективне мислення, смислоутворення в культурі представлено в творах С. Б. Кримського [8], П. Г. Щедровицького [9] та ін.

Метою цього дослідження є аналіз та порівняння функціонування інформації в технічних пристроях і функціонування інформації в культурі та розгляд до яких змін в філософському розумінні свідомості та мислення людини призводять інформація та інформаційні процеси в сучасній культурі.

Матеріали і результати дослідження. Дослідження філософських аспектів функціонування інформації в інформаційній техніці та культурі, аналіз видів та процесів мислення потребує відповідної методології. Релевантність філософських феноменів у контексті сучасної культури потребує доповнення системного аналізу герменевтичним, феноменологічним, семіотичним, інформаційним підходами.

Функціонування інформації в інформаційній техніці обґрунтовується за допомогою теорії інформації. Теорія інформації (інша її назва – теорія зв'язку) спочатку сформувалась як математична теорія, яка застосовувалась в техніці зв'язку, пізніше більш широко – в науці та техніці. В математичній теорії зв'язку обґрунтовується перетворення повідомлень в електричні сигнали. Типову схему передачі повідомлення зображено на рис. 1.

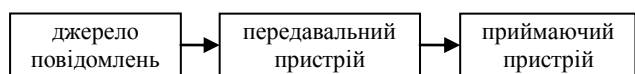

Рис. 1. Схема передачі повідомлення

При роботі технічних пристроїв магнітні бури можуть призводити до побічних сигналів. Для більш точної передачі інформації докладаються зусилля для уникнення шумів, які накладаються на сигнал. Величина шуму (невизначеність каналу) впливає на швидкість передачі інформації. Потреба уникнути помилок при передачі повідомлення при наявності шуму в каналі зв'язку призводить до вирішення проблеми ефективного зв'язку.

Розглядаючи інформацію та зв'язок, Дж. Пірс погоджувався з філософськими думками про те, що передається не тільки інформація, а й досвід, знання, настрої, почуття та ін., що свідчить про різноманітні прояви зв'язку в культурі. Але визнавав, що

досягненнями теорії інформації в роботі технічних пристроїв є: визначення пропускну здатності каналу, визначення швидкості передачі інформації.

«Питання вибору ефективного кодування і отримання надійних результатів власне складають сутність теорії інформації» [10, с. 57]. Для кодування використовуються символи, найчастіше букви або числа, які відповідають певним електричним сигналам. Кількість інформації, що передається, залежить від кількості символів (що відповідають певним значенням електричного струму), з яких можливий вибір. Вибір найкращого способу кодування для теорії інформації полягає в зменшенні кількості двійкових знаків на символ. «Поняття кодування (точного відображення однієї речі за допомогою іншої) зустрічається і в інших науках. Вивчення передачі інформації призвело до нового розуміння проблем кодування, розуміння, однаково важливого для будь-яких його видів, будь то кодування тексту або генетичної інформації» [10, с. 82].

Спільним для розгляду функціонування інформації в інформаційній техніці та функціонування інформації в культурі є приймання і відправлення повідомлень. У. Еко розглядає всі явища культури як факти комунікації та окремі повідомлення, для розуміння яких потрібно співвідносити їх з кодом. Комунікація торкається різних видів практичної діяльності. Серед засобів масової комунікації він виділяє телебачення, кіно, радіо, пресу, рекламу. Підґрунтям семіології є математична теорія інформації. У. Еко розглядає передачу сигналу і передачу значення за допомогою комунікативної моделі передачі інформації.

Семіотичне дослідження базується на теорії інформації та лінгвістики, але ж не вичерпується ними. У. Еко вважає, що семіотика «описує коди, як системи очікувань, які є дійсними в знаковому універсумі, намічає контури відповідних систем очікувань, які є значимими в універсумі психологічних феноменів та способів мислення. В світі знаків семіологія розкриває світ ідеологій, що знайшли своє вираження у вже устояних способах спілкування» [11, с. 38]. Код, на його думку, є теоретичною моделлю, структурою культури. До культурних кодів він відносить етикет (як систему жестів, табу та ін.), системи моделювання світу (легенди, міфи, теологічні системи), типологію культур, моделі соціальної організації.

Семіотичний метод, який використовує У. Еко, полягає у зведенні досліджуваних феноменів до моделі комунікації, що є моделлю «передачі сигналу від одного пристрою до іншого» [11, с. 39]. Аналогія та відмінність передачі сигналів в технічних пристроях та культурі і виникнення сенсів культури стають зрозумілими при розгляді комунікативної моделі (см. рис. 2).

Інформація передається за допомогою методу бінарних опозицій, що є методом теорії інформації, який застосовується для опису комунікативних процесів. Загальна інформація складається із усіх рівноймовірних можливостей. Стан рівноймовірності

визначається ентропією. Зменшення кількості повідомлень (зменшення вибору інформації) збільшує можливість їх передачі. Таку впорядковуючу дію виконує код. Це умови завдяки яким можлива передача повідомлень (сигналів) через технічні пристрої.

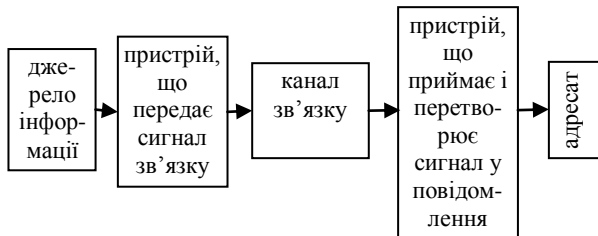

Рис. 2. Комунікативна модель

В процесі комунікації, що є передачею повідомлення, використовується код. Код дозволяє співвідносити означаюче (певний сигнал) та те, що позначається (про що повідомляє сигнал). В умовах наявності перешкод, код повинен бути надлишковим для зменшення ризику помилки. Код несе певну інформацію. Для кодування використовуються букви або цифри, тобто код є певним набором символів.

Повідомлення, обране із певних символів на основі коду, У. Еко розуміє як означаюче, яке в подальшому стає джерелом нових повідомлень (тобто є вже інформацією семіологічною). Фізична інформація, яку передає канал зв'язку визначається кількісними методами. Семіологічна інформація визначається за допомогою значень у відповідності до певних кодів.

Код є відповідністю означаючого та того, що позначається (за термінологією Ф. де Сосюра). «Код – це модель, яка є результатом низки умовних спрощень, створених заради того, щоб забезпечити можливість передачі тих або інших повідомлень» [11, с. 83]. У. Еко вважає, що семіологія досліджує при цьому комунікативні конвенції (угоди), що є феноменами культури.

В світі культури комунікація здійснюється на основі різних кодів [12]. Вибір коду визначається конкретною ситуацією, обставинами комунікації. Значення, смисл повідомлення визначається ситуацією. Зв'язок (умовний) між символом та річчю (референтом) полягає в інформації про річ (референції), яку містить символ. Зв'язок між символом і референцією є безпосереднім. Символ може мати значення, але позначати неіснуючу річ. «Відношення між символом і його значенням можуть змінюватись: вони можуть розростатись, ускладнюватись, викривлятись; символ може залишатись незмінним, тоді як значення може збагачуватись або бідніти. І ось цей невпинний динамічний процес і слід називати «значенням» (сенсом)» [11, с. 65].

При отриманні (денотації) повідомлення символ (знак) повідомлення для людини не тільки супроводжується значенням (конотацією), а й

певними ідеями в залежності від досвіду, очікувань (що У. Еко називає лексикодом, якщо ці очікування поділяються й іншими людьми). «Означаюче дедалі все більше стає перед нами як смислопороджуюча форма, творець сенсів, що наповнюється великою кількістю значень та со-значень, завдяки кореспондуючим між собою кодам і лексикодам» [11, с. 72].

При передачі повідомлень від людини до людини в світі культури ситуація змінюється і потрібно враховувати виникнення сенсів, значень. Отримавши повідомлення, людина реагує на значення, тоді як технічний пристрій не розуміє значення. Тому в процесі комунікації в культурі потрібно враховувати сенси, значення.

Філософське осмислення інформації, інформаційної техніки по-різному представлено в концепціях інформаційного суспільства, ноосфери та семіосфери. В філософській концепції інформаційного суспільства з'являються терміни «інфо-сфера» та «техно-сфера». Позитивно оцінюється поширення інформаційної техніки. «Інфо-сфера» та «техно-сфера» виділяються як самостійні в загальній структурі інформаційного суспільства. Новий ритм життя в інформаційному суспільстві задають досягнення науки та техніки. Завдяки науковим досягненням поширюються інформаційні та комунікативні технології.

Серед сучасних науково-технічних досягнень, які використовуються майже кожною людиною, виділяються інформаційні технології. Вони утворюють техно-сферу. Інформаційні технології – це насамперед технічні засоби роботи з інформацією. Найбільш раціоналізованими і алгоритмізованими з них є інформаційні системи. Інформаційні системи мають різне призначення (довідкове, пошукове, аналітичне та ін.), вони є технічними засобами збору, передачі, зберігання або обробки інформації. Інформаційні системи дозволяють людині краще орієнтуватися в величезній кількості інформації, що значно розширює світогляд людини. Комунікативні технології, засоби зв'язку прискорюють обмін інформацією, що дозволяє краще адаптуватися до обставин, які швидко змінюються.

Інформаційні підвалини еволюції, культури представлено в концепціях ноосфери та семіосфери. У вченні про ноосферу (сферу розуму) В. І. Вернадського еволюція біосфери розуміється у єдності з розумом людини. Урахування розуму в дії механізмів еволюції біосфери і призводить до ноосфери. Розум у вченні про ноосферу, як вважав С. Б. Кримський, є репрезентантом буття, розпорядною силою. «Сучасна наука свідчить про коеволюцію, тобто об'єктивну історичну взаємозалежність розвитку природи та людини. Ця взаємозалежність і становить ноосферний імператив» [8, с. 169]. Це передбачає відповідальність носія розуму – людини – в існуванні життя планети. Тому ноосферні імперативи в сучасній філософії частіш за все представлено як екологічні імперативи.

Людинорозмірність наукового пізнання виявляється у розумінні людини в якості репрезентанта універсуму. Людина є органічної частиною природи. З іншого боку, людиновимірність сучасної науки, на думку С. Б. Кримського, полягає у парадигмі діяльності людини. Саморегуляція (програмильність), інформаційність, проєктивність при цьому виступають універсальними рисами творчості. «Цілі наукові напрями, такі як кібернетика, інформатика, синергетика, соціобіологія інтенсивно розвиваються саме в рамках здійснення аналогії між функціонуванням природних та штучних систем людської діяльності» [8, с. 175].

Концепцію семіосфери (культури як знакової системи) запропоновано дослідником культури Ю. М. Лотманом. Семіосфера – є сферою думки, інформації. «Вся семіосфера в цілому може розглядатись як генератор інформації» [4, с. 254]. Ця концепція торкається сучасних філософсько-лінгвістичних проблем, вирішення яких відбувається паралельно з розглядом функціонування інформаційної техніки.

Культура функціонує як певна інформаційна система, визначальну роль в якій відіграють думки, інформація. «Однак культура – не склад інформації. Це надзвичайно складно організований механізм, який зберігає інформацію, постійно виробляючи для цього найбільш вигідні та компактні способи, отримує нову, зашифровує та дешифрує повідомлення, переводить їх із однієї системи знаків в іншу. Культура – гнучкий та складно організований механізм пізнання» [4, с. 395].

На зміну концепції «універсального інтелекту» класичної кібернетики (прагнення до створення «штучного інтелекту»), яка розповсюджувалась з 70-х років ХХ століття, приходять дослідження раціональності, наукових проєктів, «множини можливих моделей мислення в рамках теорії фреймів, семантичних сіток, концептуальних структур мови. У такому контексті нові інтелектуальні стратегії виходять з неможливості єдиної траєкторії розвитку пізнання, що оптимізується ідеалом єдиної істини, і затверджує множинність її гносеологічних образів» [8, с. 172].

Розуміння раціональності доповнюється утвердженням духовності. В сучасній філософії ідея раціональності відноситься вже не тільки до наукового освоєння світу, нова раціональність доповнюється за допомогою практичних та культурних форм освоєння світу. С. Б. Кримський писав, що «розумова діяльність – це і форма духовності, шлях прилучення до вищих сенсів людського світу, і феномен людської суб'єктивності, одна із сутнісних сил людини, яка виконує важливу роль в її самовизначенні та адекватності. Оновлена раціональність ... вже не може бути синонімом однієї лише науковості, логічності та обґрунтованості. Раціональність включає різні види і типи, зокрема художню і практичну форми свого існування» [8, с. 97]. Знання вважається не лише результатом пізнання, воно потребує усвідомлення та асиміляції інформації в систему культури.

Характер інформаційних технологій, як вважав С. Б. Кримський, потрібно розглядати через взаємодію теорії та практики, співвідношення фундаментальної та прикладної діяльності. Значний об'єм інформації, що потребує аналізу, призводить до використання комп'ютерних програм, які є частиною «інтелектуальних систем» (типу «людина – програма – комп'ютери»). Тому традиційне функціонування теоретичних систем змінюється на організацію наукового знання у вигляді проєктів. «Сучасна теорія як форма організації наукового знання починає все більш органічно поєднуватись з проєктом, а проєкт забезпечувати методологію практичної діяльності. У цьому зв'язку методологічні функції проєкту виявляються ширшими ніж конструктивне завдання теорії чи теоретичні підвалини практики. Адже проєкт будується за алгоритмами практики, а функціонує у вигляді теоретичної побудови» [8, с. 139]. Це призводить до висловлювання тверджень про перетворення наукової теорії в різновид проєкту.

Поширення інформаційних технологій, умовних експериментів, комп'ютеризація сприяють наближенню теорії до практики, посиленню практичної функціональності теорії. «Проєктування стало свого роду архітектурою технічного універсуму сучасної цивілізації, хоч і розповсюджується далеко за межі техносфери. У широкому розумінні проєкт окреслює теоретичні обрії функціонування самого «третього світу», тобто духовно-практичного середовища людини, що включає і техніку, і культуру, і об'єктивоване знання» [8, с. 140].

Виникнення мислення машинно-людських систем з кінця ХХ століття змінює принципи наукового пізнання, а точніше засоби моделювання наукової картини світу. Така інтелектуальна машинно-людська система здійснює духовно-практичну взаємодію машини та людини і є певною (електронно-інформаційною) підмоделлю пізнавального процесу, в якому «функції інтелекту розподіляються між формально-логічним апаратом машин та евристикою людської свідомості, інакше, ніж це було колись, конститується проблема об'єктивного та суб'єктивного. Те, що завжди вважалося репрезентацією суб'єктивного, стає об'єктивним не тільки за мовною реалізацією, а й за предметністю інформаційно-електронних та обчислювальних процесів інтелектуалізації цивілізації, її само моделювання» [8, с. 177]. Розум тут репрезентується вже не людиною, а спільним мисленням машинно-людських систем. Відбувається перехід «від аналізу суб'єкт-об'єктної взаємодії до знаково-символічного моделювання і самої реальності, і операціоналізації її образів у людській діяльності» [8, с. 179].

На рубежі ХХІ сторіччя П. Г. Щедровицький виявляє зміни в техніці та способах діяльності думки і формування нових «рамкових» технік мислення. Ці техніки методологічної розумової роботи замінюють звичні техніки синтезу знань, які були поширені в середині ХХ століття. Феномен мислення, як вважає П. Г. Щедровицький, створюється двома

інтенціональностями, по-перше, осмисленням об'єктів, по-друге, осмисленням простору, в якому ці об'єкти, речі існують. Розуміння та рефлексія – є частиною інтелектуальної роботи, вони охоплюються актом мислення, існують в його просторі. Системи діяльності думок, які історично сформувались, продукують інтелектуальні процеси, які виконують певні фіксовані функції в різних технологіях (техніках) розумової роботи.

В рамочних техніках розумової діяльності значення – є результатом першої інтенціональності. Завдяки рефлексії, яка пов'язана з другою інтенціональністю, відбувається обмеження (проведення меж). В системі діяльності думки використовується комплекс технічних засобів, які П. Г. Щедровицький називає «поліекранною організацією простору» (на зразок фасеточного зору у комах), в якому картина навколишнього світу складається з окремих локальних зображень. Рамочні техніки мислення дозволяють співвідносити уявлення з контекстом. У такий спосіб розумова робота поєднується не тільки з розумінням та рефлексією, а й з фокусуванням, порівнянням, схематизацією, маркуванням та семіотизацією.

Новоєвропейське розуміння науки, принципів наукового дослідження П. Г. Щедровицький називає однорамковою технікою мислення. Зміни в методології мислення не тільки в філософії, а і в науці обумовлені освоєнням нових багаторамочних технік мислення, які настроєні одночасно на багато об'єктів, на багато дійсностей. Така техніка дозволяє створювати нові типи об'єктів, нову картину навколишнього світу (онтологічну картину або модель).

Програмування, викликане поширенням комп'ютерної техніки, є складним типом мислення, який потребує філософського осмислення. П. Г. Щедровицький вважає, що програмування в методологічному відношенні створює тип мислення, в якому поєднуються рамки трьох типів (граничні, які відзначають границі мислимого світу; об'ємлючі, які визначають способи об'єктивації; робочі, які структурують оперативне поле для розумової діяльності). Це має певні культурні та антропологічні наслідки.

В класичній філософії суб'єктом мислення, діяльності думки був індивід. Технології мислення, на яких ґрунтувалися філософія і наука, відповідали такому антропологічному проекту. Багаторамочна розумова діяльність можлива як колективна, а не індивідуальна. П. Г. Щедровицький доходить висновку, що мислення, яке створюється в XXI сторіччі є колективним (зокрема, програмне мислення) і окремий індивід не є і не може бути суб'єктом системи діяльності думки. Історично результатом взаємодії та мутацій організмів життєдіяльності та структур діяльності думки стають «повні» системи колективної діяльності думки, виникнення яких кожен раз є унікальною подією.

Для філософії культури «відмінності між людьми, які мають різні типи знань і орієнтуються на

різні культурні норми (форми організації мислення та діяльності), виявляються більше, ніж станові зв'язки» [9, с. 44]. Простір культури – є системою, в якій конститууються культурна та розумова діяльність.

Філософське осмислення, аналіз думки, мислення людини відповідають потребам сучасної культури, в якій співіснують і наукове, і духовне знання. Науково-технічні досягнення, техніка (пристрої, апарати) повинні бути корисними для людей.

Механічних, технічних відкриттів ще не достатньо для формування культури думки. Мистецтво мислення може розвиватися в різних умовах. Опанування філософії дає витонченість мислення (філософія є культурою мислення). Мислення – це також праця. Культура духу призводить до формування чіткої, ясної, простої думки. Духовність може бути представлена через систему діяльності думки. Світ думки – ментальний світ. В мисленні виражається знакова дія думки, адже мислення – це оперування знаками. Існують різні шари мислення: зовнішній шар, який виражається словами, і внутрішній шар, який виражається почуттями. Думка людини може набувати вербального вираження, думка може бути безсловесною. І сприйняття думок не завжди буде виражено словами.

Процес мислення людини є невинним. Одні думки рефлектуються мозком. Деякі думки залишаються в більш глибоких шарах свідомості (коли мислення відбувається, наприклад, уві сні) і не завжди усвідомлюються людьми. Можна помічати різні нашарування думок: зовнішній шар та більш глибокий шар. Мисленнєві дії значно тонші ніж фізичні, тому спостереження за ними складніші. Вдосконалення свідомості, робота над витонченістю мислення дозволяють виявляти «корінь думки» (спонукальну причину), коли зрозумілими стають причини слів, незалежно від їх зовнішнього вираження. Думки та дії підпорядковуються причинно-наслідковим зв'язкам. Думки передують фізичним діям. Мислення стверджує форми життя.

Висновки. Сучасна філософія звертається до осмислення (релевантності) інформаційних процесів в культурі, філософських аспектів механізмів та наслідків функціонування інформаційних систем. Інформаційні системи найбільш відомі з знакових систем, що використовуються сучасною наукою. Вони є результатом розвитку логіки, математики, техніки і філософії. Безпосередньо створення інформаційних систем пов'язується з розвитком можливостей електронно-обчислювальної техніки. Інформаційні процеси, які відбуваються в інформаційних системах, пояснюються за допомогою теорії інформації. В теорії інформації аналізується процес передачі сигналу на рівні математичного обґрунтування та технічного забезпечення.

В сучасній культурі теорія інформації застосовується при дослідженні інформаційних

процесів, створенні теоретичної моделі передачі інформаційного повідомлення. Елементи теорії інформації використовуються в сучасній філософії при дослідженні культури. І, зокрема, призводить до усвідомлення культури як певного механізму по збереженню та передачі інформації.

Наукові інформаційні та комунікативні

технології визначають розвиток культури, призводять до змін в розумінні видів та техніки мислення сучасної людини. Сучасні філософські моделі світосприйняття враховують досягнення науки та техніки, створюють передумови гармонійного розвитку особистості.

Список літератури

1. Дольська О. О. *Філософія сучасного суспільства: навч.-метод. посіб.* Харків: Підручник НТУ «ХПІ», 2012. 180 с.
2. Бехман Г. *Современное общество: общество риска, информационное общество, общество знаний.* Москва: Логос, 2010. 248 с.
3. Прудникова О. В. *Інформаційна культура: концептуальні засади та світоглядний сенс: монографія.* Харків: Право, 2015. 352 с.
4. Лотман Ю. М. *Семіосфера.* Санкт-Петербург: Искусство – СПб, 2004. 704 с.
5. Прудникова О. В. Інформаційна культура і формування «людини інформаційної» // *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».* 2016. № 2 (29). С. 154–165.
6. Фінін Г. І. Сучасні інформаційні технології у виховних практиках навчального закладу // *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».* 2018. № 1 (36). С. 43–51.
7. Дольская О. А. *Трансформации рациональности в современном образовании: монография.* Харьков: НТУ «ХПИ»; Издатель Савчук О. О., 2013. 352 с.
8. Кримський С. Б. *Запити філософських смислів.* Київ: Вид. ПАРАПАН, 2003. 240 с.
9. Щедровицкий П. Г. Изменения в мышлении на рубеже XXI столетия: социокультурные вызовы // *Вопросы философии.* 2007. № 7. С. 36–54.
10. Пирс Дж. *Символы, сигналы, шумы.* Москва: Издательство «Мир», 1967. 335 с.
11. Эко У. *Отсутствующая структура. Введение в семиологию.* Санкт-Петербург: Симпозиум, 2004. 544 с.
12. Эко У. *Поиски совершенного языка в европейской культуре.* Санкт-Петербург: Александрия, 2007. 423 с.

References (transliterated)

1. Dolskaya O. A. *Filosofiya suchasnoho suspil'stva: navch.-metod. posib.* [The philosophy of the modern society: educational methodical manual]. Kharkov, Pidruchnyk NTU "KhPI" Publ., 2012. 180 p.
2. Behman G. *Sovremennoe obshchestvo: obshchestvo riska, informatsionnoe obshchestvo, obshchestvo znaniy* [The modern

- society: the risk's society, the information's society, the knowledge's society]. Moscow, Logos Publ., 2010. 248 p.
3. Prudnikova O. V. *Informatsiyna kul'tura: kontseptual'ni zasady ta sviatohlyadnyy sens: monohrafiya* [Information culture: conceptual foundations and ideological meaning: monograph]. Kharkiv, Pravo Publ., 2015. 352 p.
4. Lotman YU. M. *Semiosfera* [Semiosphere]. Saint Petersburg, Iskustvo – SPB Publ., 2004. 704 p.
5. Prudnikova O. V. Informatsiyna kul'tura i formuvannya "lyudyny informatsiynoyi" [Informative culture and forming of "man informative"]. *Visnyk Natsional'noho universytetu "Yurydychna akademiya Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho"*. 2016, no. 2 (29), pp. 154–165.
6. Finin G. I. Suchasni informatsiyni tekhnolohiyi u vykhovnykh praktykakh navchal'noho zakladu [Modern information technologies in educational practices of an educational institution]. *Visnyk Natsional'noho universytetu "Yurydychna akademiya Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho"*. 2018, no. 1 (36), pp. 43–51.
7. Dolskaya O. A. *Transformatsii ratsional'nosti v sovremennom obrazovanii: monografiya* [Transformations of rationality in the modern education: monograph]. Kharkov, NTU "KhPI"; Izdatel' Savchuk O. O. Publ., 2013. 352 p.
8. Krymsky S. B. Zapyty filosofsk'kykh smysliv [Requests for philosophical meanings]. Kyiv, Vyd. PARAPAN Publ., 2003. 240 p.
9. Schedrovitsky P. G. Izmeneniya v myshlenii na rubezhe XXI stoletiya: sotsiokul'turnye vyzovy [Changes in the thinking at the turn of the XXI century: sociocultural challenges]. *Voprosy filosofii.* 2007, no. 7, pp. 36–54.
10. Pierce J. R. *Symbols, signals and noise: the nature and process of communication.* London, Hutchinson, 1962. (Russ. ed.: Pierce J. Symbols, signals, noises. Moscow, Izdatel'stvo "Mir" Publ., 1967. 335 p.).
11. Eco U. *La struttura assente. Introduzione alla ricerca semiologica.* Milan, Bompiani Publ., 1968. (Russ. ed.: Eco U. *Missing structure. Introduction to semiology.* Saint Petersburg, Simpozium Publ., 2004. 544 p.).
12. Eco U. *La ricerca della lingua perfetta nella cultura europea.* Roma – Bari, Gius. Laterza&Figli S. p. A. Publ., 1993. (Russ. ed.: Eco U. *The search for the perfect language in European culture.* Saint Petersburg, Alexandria Publ., 2007. 423 p.

Надійшла (received) 20.12.2018

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Тарасенко Ірина Валеріївна (Тарасенко Ирина Валерьевна, Tarasenko Irina Valerievna) – кандидат філософських наук, доцент, Харківський комп'ютерно-технологічний коледж Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», викладач вищої категорії; м. Харків, Україна; e-mail: irina.tarasenko21@gmail.com.